ЄВРОПА 16.07.2024 | Даніель Геґедюс

Тролінг-дипломатія

Своїми дипломатичними кроками Орбан відверто висміює решту ЄС. Необхідно – і можливо – припинити головування Угорщини в ЄС.

Прем'єр-міністр Віктор Орбан розпочав шестимісячне головування Угорщини в Раді ЄС дипломатичними кроками, які шокували партнерів з ЄС та НАТО. Почав він з поїздки в Київ на свою першу двосторонню зустріч з президентом Володимиром Зеленським від початку повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році. Відчутних результатів стосовно конфліктних моментів між двома країнами досягнуто не було, але Україна пообіцяла звернути увагу на побоювання Угорщини щодо статусу угорської меншини в Закарпатті та ставлення до угорських компаній. Це викликало обережний оптимізм щодо зближення та помірного прозахідного повороту зовнішньої політики Угорщини.

Однак за кілька днів Орбан терміново вирушив у Москву з візитом, який не обговорив ні з партнерами Угорщини в ЄС та НАТО, ні з Україною. І це був тільки перший крок, який вказав на його намір зловживати головуванням Угорщини в Раді ЄС – вдавати, що він говорить від імені ЄС, сіяти плутанину, шкодити зовнішній політиці ЄС і просувати інтереси Росії та інших неліберальних суперників Заходу.

У договорах ЄС чітко зазначено, що уряд, який головує в Раді, не представляє ЄС у зовнішній політиці. Це прерогатива президента Європейської ради, президента Європейської комісії та високого представника зі спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Проте Орбан увесь час використовував логотип головування Угорщини в Раді під час поїздок, неодноразово згадував про свою позицію на чолі Ради та не заперечив президенту Росії Путіну, коли той оголосив, що на цій зустрічі Орбан репрезентує ЄС. Російська державна пропаганда також на максимум скористалася візитом і наративами Орбана, які цілком відповідають ідеям, що просуває Кремль.

Орбан позиціонував свою поїздку до Москви як наступний етап своєї «мирної місії» після поїздки до Києва, хоча фактично це був повний відхід від позиції ЄС

Орбан позиціонував свою поїздку до Москви як наступний етап своєї «мирної місії» після поїздки до Києва, хоча фактично це був повний відхід від позиції ЄС – не вести переговори про Україну без України. Крім того, він не попередив Київ про цю поїздку. Президент Європейської ради Шарль Мішель, президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн і нинішній та майбутній високі представники Жозеп Боррель і Кая Каллас розкритикували візит, підкресливши, що в Орбана немає повноваження говорити від імені ЄС, і що це президентство не відображає ЄС у цілому.

Прямо з Росії Орбан вирушив до Азербайджану для участі в неформальному саміті Організації тюркських держав. З погляду ЄС ця поїздка викликала запитання стосовно територіальної цілісності та суверенітету Кіпру, оскільки там також були присутні представники невизнаної Турецької Республіки Північного Кіпру. Це прокоментував Боррель, а також співголова політичної групи Європейських консерваторів і реформаторів (ECR) Нікола Прокаччіні з Fratelli d'Italia. Це свідчить про погіршення відносин не лише з основними силами ЄС, а й з ECR та прем'єркою Італії Джорджею Мелоні, які вважалися союзниками Орбана перед нещодавніми виборами до Європарламенту.

З Баку Орбан полетів до Пекіна на зустріч з президентом Сі Цзіньпіном. Там він високо оцінив ключову роль Китаю та його відданість справі досягненню миру між Росією та Україною, не прокоментувавши рішення Сі не брати участі у мирних переговорах у Женеві в червні. З Китаю Орбан поїхав на саміт НАТО у США, де, за даними ЗМІ, він також може зустрітися з Дональдом Трампом.

Висміювання як стратегія Орбана

І це все лише початок. Протягом решти періоду головування Угорщини в Раді буде ще більше неузгоджених поїздок, під час яких Орбан ігноруватиме позиції ЄС і шкодитиме їм – до Трампа у США, до Беньяміна Нетаньягу в Ізраїль, а також до Грузії та Молдови напередодні виборів восени.

Як і передбачалося, Орбан демонструє, що він користуватиметься головуванням для тролінгу зовнішньої політики – не просто щоб роздратувати решту ЄС, а стратегічно. Посткомуністичне мислення

дало йому розуміння, що поворотний момент у розпаді імперій та наднаціональних інституцій – це коли вони стають посміховиськом. Тому він і намагається висміяти ЄС.

Своєю нестабільною поведінкою та багатовекторною зовнішньою політикою Орбан хоче показати, що за неодноразове порушення правил ЄС і недотримання позицій ЄС нічого не буде. Тому Євросоюз і стає посміховиськом для зовнішньої та внутрішньої аудиторії, показуючи, що він не здатен підтримувати єдність і що окрема держава – член ЄС може все псувати й не відчувати ніяких наслідків. І зважаючи на це, виникає питання, чому інші країни – такі як Білорусь, Грузія і Сербія, але не тільки – мають дослухатися до того, що каже ЄС.

Найважливіше стратегічне завдання, що стоїть перед ЄС, – забезпечити негативні наслідки за поведінку Орбана. І зараз це повинні зробити інші країни – члени ЄС та Європейська рада, зважаючи, що перш ніж наступна Європейська комісія та новий Європарламент повністю запрацюють, минуть місяці. Слід пам'ятати, що Орбану важлива реакція країн – членів ЄС, враховуючи його зневагу до наднаціональних інституцій ЄС.

Що можна зробити?

Протягом останнього року неодноразово обговорювалося скасування головування Угорщини в Раді ЄС. У червні 2023 року Європарламент навіть ухвалив резолюцію, в якій поставив під сумнів здатність Угорщини конструктивно і доброчесно виконувати завдання, які передбачає головування в Раді. Комітет Мейєрса, престижна юридична організація в Нідерландах, розробила законний спосіб позбавити Орбана президентства.

Інші країни-члени можуть припинити головування Угорщини, застосувавши законні інструменти, визначені комітетом, щоб змістити головування Польщі з 1 січня 2025 року на 1 вересня чи навіть раніше. Паралельно потрібно завершити перший етап процедури за Статтею 7 проти Угорщини, щоб обґрунтувати договірний принцип «рівномірної ротації» головування.

Для досягнення цього президент Європейської ради має зробити подання на основі Статті 236 Договору про функціонування Європейського Союзу, щоб змінити календар почергового головування. Тоді члени Європейської ради можуть змінити дату початку головування Польщі на серпень або вересень простою кваліфікованою більшістю голосів.

Щодо процедури за Статтею 7, то країни – члени ЄС повинні подати пропозицію до Секретаріату Ради, щоб включити до порядку денного наступного засідання Ради з загальних питань на голосування пункт про «наявність явного ризику серйозного порушення цінностей ЄС» в Угорщині відповідно до Статті 7 (1) Договору про Європейський союз. Для цього рішення потрібна буде більшість у чотири п'ятих.

У держав – членів ЄС ніколи не буде кращого вікна можливостей, щоб діяти – тож робити це потрібно вже зараз

Обидві ініціативи в ідеалі мають очолити Франція, Німеччина та Польща за підтримки великої групи держав-членів, включно з країнами Балтії та країнами Центральної та Східної Європи, такими як Чехія, Румунія та Словенія.

У держав – членів ЄС ніколи не буде кращого вікна можливостей, щоб діяти – тож робити це потрібно вже зараз. У праворадикальній частині політичного спектру відносини між Мелоні та Орбаном напружені, оскільки нова політична група угорського лідера «Патріоти за Європу» переманює членів ECR. А майбутні вибори в Австрії та Чехії лише приведуть до влади ще більше союзників Орбана.

Якщо належним чином відреагувати на тролінг і висміювання ЄС Орбаном, головування Угорщини в Раді можна припинити за кілька тижнів. Потрібна тільки належна дипломатія та формування більшості в Європейській раді.

Реальність показала, що експерти, які стверджували, ніби головування Угорщини в ЄС може завдати хіба що дуже обмеженої шкоди, помилялися. А тим, хто хоче перетерпіти, останні дні продемонстрували, що від Орбана варто очікувати ще більше сюрпризів.

Переклад з англійської Наталії Сліпенко

Даніель Геґедюс

Даніель Геґедюс (Daniel Hegedüs) – аналітик з питань міжнародних відносин та політики. Він працює старшим науковим співробітником та старшим програмним спеціалістом у Німецькому фонді Маршалла США.